

TsÚSZÓ SÁNDOR

Szépemlékű drága Kassai Szabó Zsóka...

Szépemlékű drága Kassai Szabó Zsóka,
Én most más világból, messzi félholtak országából,
Pislák kis lámpák gyenge gyatra fénye,
Emlékek melege szikráinál írva,
Meleg szempillantását idézem magam elé.
Lássa, hogy ím a szárnyas idő micsoda tereken át sodort el,
Életem morzsáit tengetem fekete komiszkenyér morzsáin,
Kőkeményre fagyott világ kint és bennem is már
Űrré vált a magácska kacagása, mit nem tudom mikor hallottam már.

De ím látja, itt se feledtem el magát,
Rág a bú és alig bírom már a napok múlását,
Álmatlan vagyok hontalan,
Görcsbe ránduló testemet temeti a Gulág
A messzi Rosztov medencéjében.

Kies ez itt, alig van fa, csak ha van is igen messze,
A hideg mérhetetlen, ránk fagy isten lehelete.
Súgnak messze a hegyeken túl vad szelek,
Síratnak-e otthon talán engemet?
Aki itten tőlük messze halok?!
Isten, te vagy csak tudója ennek!

Sírasson maga legalább drága Zsóka,
Zizzenve hull a hó lyukas tetőn át takarómra.
A csajkában valami ócska lé, tetején juhaggyú fagy merevre,
Beteg leszek már, érzem végzetem, visznek a lazaretre.
Ósdi világ volt a miénk, de ez a vörös itt, na ez se jobb!

Ziháló mellemben már a halál sípolva figyel,
Sejti nem bírom már soká, s maga hol lehet?!
Ólthatatlan lángok mardossák halódó szívemet,
Kegyed látni még egyszer s halnék én meg nyugodtan.
A levél is innen csak ennyi lehet. Hát megy!

*(Kelt a nagy orosz
puszták fagyában
Rosztovnál, hol
írta magában
Tsúszó Sándor, kit
az örök hívtak
Tsuzó Alexander
Alexandrovicznak,
s ha hihetnők
a napi dátumnak,
van ma 1960.
január 24. napja,
igen hideg.)*

Jegyzetek egy szerelmes vershez és új adalékok Tsúszó Sándor életéhez

Fentebb Tsúszó Sándor legújabb előkerült verse olvasható, amelyet egy Rosztov melletti Gulágon szenvedett néhai kassai magyar polgár hozott haza, s amely csak most, a kassai polgár, Sz. Zoltán halála után bő tíz évvel került elő egy véletlen és egy hirtelen költözöködés folytán. A vers keltezése igen figyelemreméltó. 1960. január 24. Egy nappal később a szovjet-orosz kormány külön rendeletben felszámoltatta a Gulágnak nevezett büntetőtáborokat. Érdekes még a keltezés helye, Rosztov, hiszen erről a helyről tudjuk, ide sok magyarországi hadifoglyot, de málenkij robotra elhurcoltat is vittek, hogy a rosztovi bányákban dolgozzanak. Arról egyelőre szinte semmilyen információ nincs, hogyan és mikor került ide Tsúszó Sándor. Hiszen állítólag az 1907-ben született Tsúszó 1941-ben Naszrajon autóbalesetben elhunyt. No de, mint az a fentebbi kéziratból is kiderül – amelynek címzettje Szépelemkű drága kassai Szabó Zsóka, amit a sorok kezdőbetűi felülről lefelé olvasva is kiadnak –, eszerint Tsúszó Sándor nem halt meg 1941-ben. Sőt! Minden valószínűség szerint a halálát csak megrendezte, hogy mint az akkori ellenállás tagja megszabaduljon a Tiso-féle ludák mozgalom kopóitól és az árulóktól, valamint megtévessze a Gestapo nyomozóit, akik már 1941 januárjától figyelték.

Nagy valószínűséggel Tsúszó a megrendezett naszraji baleset után, az ominózus Good Year háborús beszállító gumigyártó cég segítségével előbb Magyarországon, Szerbián át Triesztig szökött, majd onnan Olaszország érintésével Alexandriába, hogy ott csatlakozhasson az afrikai hadtesthez, amelyet Bernard Montgomery vezetett, mint szláv nyelveken értő és az oroszban és kémkedésben is járatos, de megbízható demokrata. Azt véljük sejteni, Tsúszó a fekete-tengeri szovjet hadiflotta morzejelentéseinek megfejtésén dolgozott, rádiósként egy brit hadrendben mozgó Carro Veloce CV 33 típusú 125 kilométeres akciórádiusszal rendelkező kistank személyzeteként az El Alemein-i csatában is részt vett. Valószínűleg 1942 októberének végén kivonták a harcokból vagy megsebesülhetett, mert egy másik, szintén most előkerült, de még nem közölt versében többször utal a Szaharára és a sebesülésére.

Íme néhány sor, ízelítőnek: „...négy nap zúgtak az ágyúk itt El Alemein felett / úgy zuhan rám az éjszaka, mint aknák a hátam megett..., ...srapnelek vad záporában álltam / óh istenek, mit vétett nektek az emberiség..., ...vékonyka páncél mögött didergek / ne higgye senki, jó lehet / Carro Veloce CV 33 / hej, hogy itt vagyok, már bánom..., ...ne mondd, hogy nincs kosárkád / hogy szemembe homok helyett / belőle rózsaszirmot szórnál / meg sebeimre írnek szépeket...”

Hogy az afrikai hadszíntérről hogyan került Tsúszó Sándor a Rosztov melletti Gulágra, erre még keresni kell a választ. Annyi bizonyos a néhai Sz. Zoltán, kassai lakos hagyatékából előkerült durva papírcsíkra, valószínűleg az akkori, tehát az 1960 januárjában megjelent *Komszomolszkaja Pravda* szélére ceruzával írt vers egy megsárgult borítékban találtatott meg. Aláírva, keltezve, megcímezve így: *Vážená pani Alžbeta Kassai Szabóová, Hrnčiarská 13, Košice, Slovensko*. Tsúszó a címzésben még az 1938 előtti nevén említi Szlovákiát, ebből arra a következtetésre kell jutnunk, hogy szinte semmilyen információja nem volt arról, tulajdonképpen milyen állapotok uralkodtak szeretett Kassáján 1960-ban.

Szászi Zoltán közlése